

Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Tarım Bilimleri Dergisi
(YYU Journal of Agricultural Science)

<http://dergipark.gov.tr/yyutbd>

Araştırma Makalesi

Yaşlı Bireyler Açısından Peyzaj Tasarımının Konya Japon Parkı Örneğinde İncelenmesi

Sertaç GÜNGÖR*

Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 42031, Konya, Türkiye

*Sorumlu yazar e-posta: sertac@selcuk.edu.tr

Makale Bilgileri

Geliş: 27.10.2018
Kabul: 30.01.2019
Online Yayınlanma 31.05.2019
DOI: 10.29133/yyutbd.475409

Anahtar kelimeler

Konya Japon Parkı,
Peyzaj Tasarımı,
Yaşlılar için tasarım

Öz: Peyzaj Mimarlığı; insan yararı, mutluluğu, güvenliği, sağlık ve rahatlığı için estetik ve bilimsel ilkeler ile doğal ve kültürel kaynakların ve fiziksel çevrenin tasarımı üzerinde çalışan bir meslektir. Çevreyi fiziksel ihtiyaçları için kullanan tüm canlıların ihtiyaçlarını gözetmek durumundadır. Yaşlılar ömürlerini toplumun refahı için harcamışlardır bundan dolayı daha özel bir ilgiyi hak etmektedirler. Bu araştırma Konya kentinde örnek alan olarak seçilen Japon parkında, parkı kullanan yaşlı bireylerin gözünden peyzaj tasarımının incelenmesidir. Anket sorularının hazırlanması aşamasında Konya Japon Parkı'nın yaşlılar açısından değerlendirmek için açık alanların erişilebilirliği denetleme formu ve Yeşil Terapi Kriterleri'nden faydalanılmıştır. Gönüllülük esasına dayanan anket çalışması 2017 yılında parkı nisan-mayıs-haziran aylarında kullanan yaşlı bireylerle günün farklı zamanlarında yapılmıştır. 120 yaşlı ile sözlü görüşme yapılmıştır. Yaşlı bireyler açısından park değerlendirilerek ve anket sonuçları da göz önüne alınarak önerilerde bulunulmuştur. Anket çalışmasında yer alan demografik verilerde bazı kullanıcıların medeni durumunda yaşlılıktan kaynaklanan sağlık sorunlarının olumsuz etkilerinden söz edilmiştir. Araştırmamızda; yaşam boyunca hepimizin birer yaşlı adayı olduğu göz önüne alınarak yapılan tasarımlarda yaşlılık ve bundan kaynaklı sağlık sorunlarıyla ilgili konfora yönelik teknik standartların asla göz ardı edilmemesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Investigation of Landscape Design for Elderly People in the Case of Konya Japanese Park

Article Info

Received: 27.10.2018
Accepted: 30.01.2019
Online Published 31.05.2019
DOI: 10.29133/yyutbd.475409

Keywords

Konya Japanese park
Landscape design
Elderly design

Abstract: Landscape Architecture is a profession working on the design of natural and cultural resources and physical environment within the aesthetic and scientific principles for human benefit, happiness, safety, health and comfort. It has to oversee the needs of all living things for the environment using the physical needs. The elderly have spent their lives for the welfare of the society and therefore deserve a more special interest. This research is to examine and evaluate the landscape design of the elderly people using the park in the Japanese park of Konya city. In the preparation of questionnaires, the accessibility check form of open spaces and the Green Therapy Criteria were used to assess the elderly of the Konya Japanese Park. The volunteer-based questionnaire study was conducted at different times of the day, with elderly individuals using the park in April-May-June 2015. An oral interview was held with 120 elderly people. In terms of elderly individuals, the park was evaluated and recommendations were made taking into account the survey results. The demographic data included in the questionnaire included negative effects of health problems caused by old age in the marital status of some users. Our research; it has been revealed that in the designs made considering the fact that

all of us are elderly candidates throughout life, the technical standards for comfort related to old age and its health problems should never be ignored.

1. Giriş

Milattan sonra 607 yılında ilk resmi Japon büyükelçisi Çin'i ziyaret etti. Bu ziyaret büyük bir peyzaj parkının inşaat aşamasına denk geldi ve Japon yetkililere Japonya'daki İmparatorluk Sarayı'nın önüne ilk peyzaj alanını inşa etme konusunda ilham verdi. Japonya'daki Zen sanatçıları daha sonra tefekkür sanatıyla aydınlanmayı teşvik eden küçük tapınak bahçeleri yaptılar. Zen sadeliği ve doğal estetik fikirleri Japon bahçelerinin ana fikirleri oldu (Anonim, 2019a)

Sağlık; "Bedensel, ruhsal ve sosyal bakımlardan tam bir iyilik halidir" şeklinde, yaşlanma ise; yaşamsal fonksiyonların sürekli azalması, tüm organizmanın verimliliğinde görülen azalma, çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin giderek azalması olarak adlandırılmaktadır (Diler, 2003).

Buna karşın Aristo "Rhetorik" adlı eserinde; "hastalık erken gelen bir yaşlılık, yaşlılık ise doğal bir hastalıktır" ifadesini kullanmaktadır. Pergamon'lu Galen'e göre ise, yaşlanma doğal ve olağan bir süreç iken, tarihteki en ünlü düşünürlerden olan, Çiçero, "İnsan yaşlılığında da başarılar imza atabilir" demektedir ve insan yaşamının bu dönemindeki üretkenliğin önemini vurgulamaktadır (Kutsal, 2005).

Yaşam ortamlarının uygun bir biçimde tasarlanmaması, yaşlı insanların zihinsel ve fiziksel durumunu, hareket yeteneği ve fonksiyonel bağımsızlığını etkilemekte ve yeni sorunlara yol açmaktadır. Fiziksel sorunlar özellikle depresif sorunları da beraberinde getirmekte ve yaşlılarda depresyon eğilimi çoğalmaya başlamaktadır. Yaşlı bireylerin sorunlarının ana kaynağı, terk edilmişlik, izole edilme ve toplum dışına itilmedir. Özellikle evde yaşayan yaşlıların sosyal ilişkileri fiziksel ve zihinsel sınırlamalar nedeniyle günden güne azalmaktadır. Yaşanan yerin fiziksel eksiklikleri de bu durumu derinleştirmekte; yaşlı insanların fiziksel ve ruhsal yapısını etkileyerek fiziksel çevre ile ilgili konforunu azaltmaktadır (Kahya ve ark., 2009).

Parklar ve diğer kentsel doğal alanlar, sosyal olarak daha sağlıklı kentsel toplulukları desteklemek için giderek daha değerli kabul edilmektedir. Bununla birlikte, günümüzde, özellikle aralarındaki ilişkiyi değerlendiren göreceli bir araştırma eksikliği bulunmaktadır. Toplum duygusu üzerine toplumun psikolojik perspektifi, sosyal sermaye kavramıyla örtüşmektedir, fakat toplumsal ilişkilerin toplumsal yapısal doğasına odaklanmak yerine, bireylerin psikolojik algılarına odaklanmaktadır. (Gomez ve ark., 2015). Yeşil alanların, özellikle parkların insanlar için önemi daha çok rekreasyonel ve sosyalleşme ile ilgili olsa da, insanların çevreleri ile yakınlaşarak psikolojik destek elde edebileceği bilinmektedir (Özgüner, 2004).

Kentte sadece çocuklar değil aynı zamanda yaşlılar da yaşlarına uygun tasarım ve hareket alanlarına ihtiyaç duymaktadır. Açık ve yeşil alanların sadece çocuklar için oyun alanı olmadığı, aynı zamanda 50 yaş üstü yaşlılar için de kullanım olanaklarının sunulması gerekmektedir. Böylelikle yaşlı bireylerde hareketlilik ve hareketli yaşam ihtiyacı cesaretlendirilmelidir. "Kentte tüm yaş gruplarına yönelik olarak hangi çekici ve fonksiyonel hareket/oyun olanakları sunulabilir?" öngörüsü ile farklı yaşlardaki bireyler arasında bağların güçlendirildiği bir mekanın tasarlanması hedeflenmektedir (Özdemir, 2017). Kentsel alanlarda; park vb. rekreasyon alanlarını kullanamama, farklı gruplarla bir araya gelememe bireyi yalnızlaştırmanın yanı sıra ruhsal ve bedensel sorunlar yüklemektedir. Bu yüzden gelişmiş ülkelerde tüm bu sorunların yok edilmesi için "bağımsız yaşam" kavramı ve hakkı savunulmaktadır. Bağımsız yaşamı destekleyen kentsel tasarım kararları ve uygulamaları, engelli/yaşlı dostu yani kentli dostu yaklaşımdır. Çağdaş kentlerde yaşanabilir mekânlar yaratma amacı ile yapılan kentsel tasarım gündemini; tasarımda "hassas sınıf" olarak öngörülen özellikle kadın, çocuk, yaşlı ve engelli bireylerin bağımsız olarak hareket olanaklarını arttıracak, engellerden ve güçlüklerden arındırılmış sosyal ve fiziksel ortamları yaratma önceliği oluşturmaktadır (Uslu ve Shakouri, 2014).

Yaşlılığın standart bir tanımı bulunmama beraber biyolojik, fizyolojik, ekonomik ve sosyolojik olmak üzere pek çok alanda tanımı bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kronolojik sınıflamasına göre "65 yaş ve üzeri" yaşlılık dönemi olarak kabul edilmektedir. Çeşitli sınıflandırmalar, farklı yaş kriterlerinin kullanımı söz konusu olsa da, ulusal ve uluslararası yaşlılık çalışmalarının genelinde DSÖ'nün tanımı esas alınmaktadır. Yaşlı nüfus kendi içerisinde de alt

gruplara ayrılmıştır. 65-74 yaş grubu “genç yaşlı”, 74-84 yaş grubu “yaşlı”, 85 ve üzeri yaş grubu “en yaşlı yaşlı” olarak tanımlanmaktadır (Oğuz ve ark., 2016).

Destekleyici fiziksel ve sosyal çevre yalnızca sağlıklı gelişimi değil sağlıklı yaşlanma için de gerekli koşulları sağlar. Sağlık yalnız bireyin bağışıklık sistemine ve kişisel davranışlarına değil, fiziksel ve sosyal yaşamına da bağlıdır. Bu nedenle sosyal destek eksikliği, çevre kirliliği ile aile üyeleri tarafından sağlanan bakım desteğinde azalma ve yeterli olmayan yaşam koşulları yaşlıların sağlık durumunu kötüleştiren etmenlerdir. Sağlıklı yaşlanma tüm bireyler için genel hedef iken, destekleyici çevre özellikle kronik hastalığı, görme ve işitme sorunları olanlar ile denge potansiyelinde azalma olan yaşlılar için daha elzemdir. Birden fazla kronik hastalığı olan yaşlı bireylerin hayat şartlarında sınırlılık ve engelli olma tehlikesi yüksektir. Yalnız başına ve yetersiz konut koşullarında yaşayan bu bireylerin ev kazası geçirme ihtimalleri de yüksektir. Benzer biçimde yaşlanmanın getirdiği kısıtlamalar nedeniyle yaşlılar kentsel olanakları da yeterince ve özgürce değerlendirememektedirler. Özellikle tekerlekli sandalye kullanan yaşlıların toplumsal ulaşım ağı eksikliği nedeniyle toplumsal kaynaklara ve kamu binalarına ulaşmaları imkânsıza yakındır. Yaşam alanlarının tasarımı ile ilgili tüm olumsuzluklara karşın yaşlı bireyler huzurevlerinde yaşamaktansa, buldukları ortamları tercih etmektedirler (Kalınkara, 2010).

Bu ve benzeri akademik çalışmalar ve bilimsel verilerden de yola çıkarak peyzaj tasarımlarında doğanın iyileştirici gücünden faydalanmanın temel hedeflerden olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Toplumun önemli bir kesimini oluşturan ve giderek toplumda daha büyük bir pay alan yaşlı nüfus fiziksel aktivite yeteneğinin zayıflaması vb. sebeplerle kentsel mekanlarda bulunan engellerden daha çok etkilenmektedir.

Ayrıca gelişmekte olan sanayi, endüstri, kentsel yapıyı oluşturan unsurlar ve kentleşme kavramı çerçevesinde doğadan uzaklaşmamız sebebiyle ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal sağlık problemleriyle de karşı karşıya kalmaktayız. Doğa ile iç içe bulunmaktan elde edilen faydalar sonucu gelinen olumlu yönde gelişmiş kişisel durumun, tedavi edici olmaktan daha çok önleyici etkileri olduğu görüşü de ileri sürülmektedir (Diler, 2013).

Yapılan detaylı literatür taramasında belirgin olarak ortaya çıkan, yeşil alan oluşturma çabalarının, yeşil alan kaybının yarattığı olumsuz sonuçlardan sonra değer kazandığıdır. Yeşil alanlara hak ettiği değerin verilmesiyle (özellikle de kalkınma, gelişme üzerine projelerin planlama ve uygulanma aşamasında), insanlar üzerinde uzun vadede oluşacak ve telafisi zor olan hasarların önüne geçilecektir.

Buna göre araştırmamızda incelenen literatürler doğrultusunda bir anket oluşturularak, bu anketin Konya Japon Parkı Örneğinde uygulanmasıyla elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş, sonuçlara bağlı olarak öneriler getirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın yeşil alanlar için yapılmış ve yapılacak olan projelere ışık tutması amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışma kapsamında, yaşlılık ve yeşil alan kavramları incelenerek, bu kavramların içinde yer bulan ilişkilerinin neler olduğu ve bu ilişki sonucunda ortaya çıkan bazı sorunlar ortaya konulmaya çalışılarak, öneriler geliştirilmiştir. Peyzaj mimarlığı açısından yaşlılar için tasarım konusu incelenmiş olup anket, araştırmacı gözlemleri ve derin mülakat çalışmaları ile desteklenmiştir. Konya Japon Parkı yaşlı kullanıcılar için tercih edilen bir park mıdır sorusuna yanıt aranmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu Konya Bölge Müdürlüğü Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarından “Konya’nın Çalışma Çağındaki Nüfusu, 2017” isimli bir rapor yayımlamıştır. Konya’da yaşlı (65+ yaş) nüfusun oranı arttı 2017 yılında Konya’da yaşlı nüfusun (65+ yaş) oranı bir önceki yıla göre 0,3 puan artarak yüzde 8,9’a (193 632 kişi) yükseldi. Türkiye’de ise yaşlı nüfusun oranı bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 8,5’e (6 895 385 kişi) yükselmiştir (Anonim, 2019b). Miran (2003)’e göre evren büyüklüğü hesabı yapılmıştır. Tüm Konya nüfusuna göre sayı 384 çıkmıştır. Anonim, (2019b)’den alınan TÜİK 2017 nüfus verilerine göre Konya nüfusunun %8.9 u yaşlı nüfus olarak adlandırılmaktadır. Bu oran Konya nüfus değerine göre bulunan 384 anket sonucuna uygulandığında yapılması gereken anket sayısı 34 olarak çıkmıştır. Yemenici 2019’a göre anketten güvenilir sonuçlar elde etmeniz için "merkezi limit teoremi" ne göre en az 30 kişiye uygulanmış olması gerekmektedir. Bu sayının onlarca kişi üzerine çıksanız da merkezi limit teoremine göre elde edeceğiniz sonuç birbirine çok yakın (benzer) olacaktır. Ancak çalışmamızın güvenilirliğini arttırmak adına 120 kişiye anket yapılmıştır. Anket yapılan yaşlı

olmayan olan bireyler yanında bir yaşlıya refakat eden rahatsızlığından dolayı iletişim kuramayan yaşlıların yerine görüşü alınan kişilerdir. Birebir yaşlılarla alanı kullandıkları için sıkıntılara vakıf kişilerdir. Çalışma 4 aşamada gerçekleştirilmiştir

1. aşama “Veri Toplama”: Çalışma alanı ve çalışma konusu ile ilgili literatür taraması ve arazi çalışması yapılmıştır. Öncelikle, çalışmanın temel amaçları doğrultusunda çalışma konusuna, çalışma alanına ve çalışmada izlenecek yöntemle ilişkin yerli ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Aynı zamanda çalışma alanına ilişkin, tasarımı etkileyecek olan veriler, vaziyet planları, ilgili kurumlara ait rapor ve kayıtlar bu aşamada temin edilmiştir. Arazi çalışmasında ise; alana yönelik gözlemler, fotoğraflama işlemleri, anket ve yerinde gözlem metotlarından yararlanılmıştır. Parkı kullanan yaşlı kullanıcılar için anket formu oluşturulmuştur.

2. aşama “Analiz”: Bu aşama, çalışma alanına ilişkin elde edilen tüm verilerin değerlendirildiği ve çalışma bulgularının da oluşturulduğu aşamadır. Veri toplama aşamasında elde edilen anket verileri MS Excel programı ile analiz edilmiştir.

3. aşama “Değerlendirme”: Araştırmanın bu bölümünde, anket sonuçları ve elde edilen tüm verilerin analizleri değerlendirilerek çalışma alanına uygun tasarım ölçütleri belirlenmiştir.

4. aşama “Sonuç ve Öneriler”: Sonuç aşamasında, daha önceki aşamalarda elde edilen tüm bulgular bir araya getirilerek, çalışma alanında yaşlı kullanıcıların konforunu sağlamak amacıyla bundan sonra tasarlanacak parklarda kullanılabilirliği için tasarım kararları alınacaktır.

Türkiye’de inşa edilmiş en büyük Japon bahçesi olan Konya Japon Kyoto Parkı; Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından 2010 yılında hizmete açılmıştır. Japonya’nın 2.büyük kenti olan Kyoto şehri ile Konya’nın kardeş şehir olması sebebiyle adını almıştır. Kyoto ve Konya belediyelerince birlikte hazırlanan Kyoto Japon Parkı projesi en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş ve hayata geçirilmiştir. Her aşaması Japon kültürüne uygun düşünülmüş ve Japonya’dan getirilen bitkilerle parkın genel havasına orijinallik kazandırılmıştır. Ahşap detaylarda ise tamamıyla Japon mimari gelenek yapısı kullanılmıştır. Dört mevsim farklı, hoş bir görüntüye sahip olmasını ve yeşilin bütün tonlarını barındırması, peyzaj çalışmalarında verilen emek ve özeni göstermektedir (Anonim, 2019a). Araştırma alanımızın Konya-İstanbul yolu üzerindeki konumu Şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Google Earth Pro 7.3 (64-bit) lisanslı yazılımı ile elde edilmiş uydu görüntülerinden hazırlanan Konya Japon Parkının Türkiye’deki yeri haritası (Orijinal 2019).

Anket sorularının hazırlanması aşamasında Kyoto Japon Parkı’nın yaşlılar açısından ulaşılabilirliği ve sağlık problemleri olanlar açısından terapi etkisini keşfetmek için açık alanların erişilebilirliği denetleme formundan ve Yeşil Terapi Kriterleri’nden faydalanılmıştır. Gönüllülük esasına dayanan anket çalışması 2017 yılında parkı nisan-mayıs-haziran aylarında kullanan yaşlı bireylerle günün farklı zamanlarında yapılmıştır. 120 yaşlı ile sözlü görüşme yapılmıştır. Parkı kullanan yaşlı bireylere ait sosyo-demografik veriler aşağıda çizelge 1 de görülmektedir. Yaşlı bireyler açısından park, rahat kullanım açısından değerlendirilerek ve anket sonuçları da göz önüne alınarak önerilerde bulunulmuştur.

Çizelge 1. Parkı kullanan yaşlı bireylere ait sosyo-demografik veriler (Orijinal, 2019).

Özellikler	Gruplar	Dağılım %	Dağılım Sayı
Yaş	< 25	3	4
	26-33	5	6
	34-41	13	16
	42-50	37	44
	> 50	42	50
Medeni Durum	Evli	8	10
	Evli (yaşlılığı evliliği için olumsuz etkiye sahip)	42	50
	Bekâr	8	10
	Bekâr (Yaşlılığı bekâr olmasına sebep)	25	30
	Boşanmış	9	20
	Boşanmış (Yaşlılık kaynaklı sorunlardan dolayı)	8	10
Eğitim Düzeyi	Okur Yazar değil	2	3
	İlkokul mezunu	6	7
	Lise Mezunu	10	12
	Yüksek Okul mezunu	24	29
	Üniversite Mezunu	50	60
	Lisansüstü eğitim yapmış	8	9
Cinsiyet	Erkek	50	65
	Kadın	50	65
Gelir	< 1000 ₺	62	74
	1000-2000 ₺	14	17
	2000-3000 ₺	8	10
	> 3000 ₺	16	19

3. Bulgular

Günümüzde, Japonya’da bahçelerde renkler mevsime özgüdür. Bahar boyunca süsen ve açelya çiçekleri ile kiraz ve erik ağaçlarının görüntüleri büyüleyici şekildedir, sonbahar parlak yaprak renkleri ile Japon akçaağaçları ile dikkat çeker (Polat ve ark., 2010).

“Engelsiz”, “kapsayıcı” veya “herkes için” tasarım olarak bilinen evrensel tasarım, binaların ve günlük yaşamdaki her türlü ürünün olabildiği kadar en geniş insan grupları tarafından kullanılmasını amaçlar. Bu yaklaşım “özelleşmiş tasarım”ı gereksiz kılacak ve uyum için herhangi bir önlem almayı gerektirmeyecek bir anlayış ve yaklaşımı temsil eder. Evrensel tasarım, fiziki çevredeki tehlikeleri en aza indirmekte, görünür veya görünmez kazaları önlemeye de yardımcı olmaktadır. Böyle bir yaklaşım ayrıca her yaş ve özellikteki insana rahat, kullanışlı, güvenli ve keyif alabilecekleri yüksek standartları olan, araç gereç ve yaşam ortamları sunmaktadır (İmamoğlu, 2015).

İnsan ve doğa arasındaki ilişki oldukça karmaşık olup doğanın stres azaltıcı ve insan sağlığını olumlu yönde etkileyici özelliklere sahip olmasının nedenleri kesin olarak bilinmemekle beraber bunlar genellikle insan gelişiminin ruhsal boyutu ile ilişkilendirilmektedir (Özgüner, 2004).

Yaşlanma ile birlikte insan vücudunda çeşitli değişiklikler meydana gelmekte ve bunun sonucu olarak da bazı sağlık sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu konuda yapılmış olan çeşitli araştırmalar yaşlılarda en çok görülen sağlık sorunlarının hareket sistemi ile ilgili sorunlar, görme ve işitme problemleri gibi fizyolojik değişimlerin yol açtığı sorunların yanı sıra, hipertansiyon, kalp-damar sistemi hastalıkları, bazı kanserler, diyabet, kronik akciğer hastalıkları gibi daha ciddi hastalıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sağlık sorunları bir yandan insan ömrünü kısıtlarken, diğer taraftan da yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilemektedir. Görme, işitme veya hareket yetersizliği olan bir kişinin yaşam kalitesi bu değişikliklerden etkilenir (Bilir, 2004).

Doğal alanlar ve profesyonelce düzenlenmiş dış mekanlar, birtakım fiziksel ve psikolojik baskılar altında bulunan yaşlı insanlar için de şüphesiz ki önem taşımaktadır (Pouya ve ark., 2015).

Yaşlılık; kendi içinde çok çeşitli gruplara ayrılabilir. Yaşlılar, bazı fonksiyonları yapmakta güçlük çekmesi nedeni ile toplum içinde ki görevi, sosyal ve ekonomik durumu değişmiş kişilerdir. Yaşlıları sahip oldukları farklı yeterlilik düzeylerine göre gruplandırabiliriz;

- Dinamik hayatlarını sürdürebilen, tüm gereksinimlerini kendileri karşılayabilen sağlıklı yaşlılar,
- Yatağa bağımlı olmamakla birlikte günlük gereksinimlerini karşılayamayan yaşlılar,
- Devamlı bakıma muhtaç olan yaşlı (Dil, 2004)

Yaşlanma ile bireylerin fiziksel ve zihinsel durumlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Fizyolojik yaşlanma, yapısal ve fonksiyonel değişimleri içermektedir. Bu değişimler arasında, oksijen (aerobik) kapasitenin düşmesi, hafıza kayıtları, vücut duruşunun değişmesi, derinin elastikiyetini kaybetmesi, kırışıklıkların oluşması ve yaşla beraber yerine konulamayan hücre kayıpları bulunmaktadır. Psikolojik yaşlanma ise, kişilerin duygularında, algılamalarında ve davranışlarında oluşan değişimlerdir (Soygüden ve Cerit, 2015).

Doğru tasarlanmış, doğal özelliklerin bulunduğu hoş görünen mekanlar arasındaki yürüme yolları yaşlıları yürümeye teşvik etmektedir. Yürüme yolları tasarlanırken belirli kriterlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin, sonu olan şeyler yaşlı insanlara hep ölümü hatırlattığından dolayı yollar bir döngü şeklinde devam edecek şekilde tasarlanmalıdır. Yürüme yolları kaplamasının keskin, köşeli, kaygan ve yansıyan malzemelerden olmaması gerekmektedir. Başlıca yaya yolları minimum 1 m. genişliğinde olmalı %5'ten fazla eğime sahip olmamalıdır. Eğer eğim %5'i geçerse korkuluk basamak ve rampa yapılmalıdır. Ayrıca yollar kolayca anlaşılabilir ve kargaşaya yol açmayacak şekilde düzenlenmeli, hastaların yolları kolayca bulmalarına yardımcı olacak odak noktaları tasarlanmalıdır (Bulut ve Göktuğ, 2006).

Daha az elverişli yaşam koşullarına rağmen, birçok yaşlı insan kurumlarda değil toplumda yaşamayı tercih etmektedir. Destekleyici bir fiziksel ortamın temel gereksinimi, yaşlılarımız için güvenli ve erişilebilir bir yaşam ortamının sağlanmasıdır. Aslında, birçok yaşlıların yaşam koşulları, kentsel yenileme ve eksikliklerin yeniden geliştirilmesi yoluyla iyileştirilmiştir. (Ho Po Ying, 2001).

Hükümet tarafından yaşlılar için, gereken tasarım kurallarına uyulmadan yapılan inşaatlarla kamusal kaynaklar ziyan edilmektedir. Bunu önlemek için peyzaj mimarlığı ve mimarlık meslek disiplinleri bir arada kullanılmalıdır. Bitki seçimleri yaşlıların sağlık ve can güvenliği için uygun olmalıdır. Peyzajda yaşlıların güvenliğini tehdit edecek gereksiz basamak, köprü vb. inşai uygulamalara yer verilmemelidir. Tasarım objelerinin ölçeği (basamak boyutu, kaygan olmayan malzeme vb.) yaşlı kullanımına uygun olmalıdır. Kamusal alanlarda dikenli çalılırların kullanılmamasına dikkat edilmelidir (Xu, 2017). Yaşlılar için güvenli/uygun tasarım özeti Anonim 2018'e göre düzenlenerek aşağıda verilmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Yaşlılar için tasarım özeti (Anonim, 2018)

Karakteristik	Tasarım Çıkarımları	Tasarım Çözümü
Azaltılmış hareketlilik (etrafta gezinme yeteneği)	Basamak, kaygan Zemin vb. gibi engellerle ulaşım sıkıntılı hale gelir	Basamak yerine rampa tercih edilmeli, korkuluklar ve kaygan olmayan bir Zemin olmalıdır. Baston ve tekerlekli sandalye kullanımına uygun boyutlarda tasarlanmalıdır.
Dayanıklılıkta azalma (kolayca yorulma)	Kullanımlar arası mesafeler önemli olmaya başlar	Mesafenin etkisini azaltmak için güzergâh üzeri koltuklar; doğru rota uzunluklarının seçimi; Kolay erişime olanak vermek
El becerisinde azalma (örn. Artrit, Parkinson)	Elleri çevirmek ve kilitlemek gibi bazı motor beceriler ağırlı olabilir	Kullanımı kolay tutamaklar, kapı kilitleri, vb. seçilmesi
Düşme ve denge bozukluğu	Dışarı çıkma ve yaralanma riskinin azalması	Kolay geçişler, çarpma etkisi azaltılmış yumuşak zeminler, kolay kullanılabilen mobilyalar ve korkuluklar/destekler
Görme bozukluğu	Mobilya, tabela ve basamak gibi öğeler iyi tasarlanmıyorsa tehlike oluşturabilir	Mobilya ve tabelaların dikkatli bir şekilde yerleştirilmesi, iyi renk kontrastı, dokunsal göstergeler, tüm duyulara hitap eden duyuşal tasarım, tehlikeleri ortadan kaldırır.
İşitme bozukluğu	Yaklaşan trafik gibi tehlikelere karşı hazırlıksız olma	araç ve yaya yollarını net bir şekilde ayırt edilmelidir
Alzheimer, demans	karmaşık tasarımı başa çıkma kabiliyetinde azalma, unutkanlık	Güvenli, konforlu ve okunaklı tasarımlar, anımsatma için tanıdık detay tasarımlar, güvenli malzemeler,
İdrar kaçırma	Tuvalet tesislerine erişebilme	Erişilebilir ve doğru yönlendirilmiş tuvaletlerin inşası
Hava koşullarına hassasiyet	Kötü hava koşullarına karşı korunma ihtiyacı	İç ve dış mekanda koruyucu gölgelik vb. inşai tesislerin yapılması.

Peyzaj Mimarlığı, doğal ve kültürel kaynakları ve fiziksel çevreyi insan yararı, mutluluğu, güvenliği, sağlığı ve konforu için ve kültürel ve doğal değerleri de korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için estetik ve bilimsel ilkeler çerçevesinde tasarım üzerine bir disiplindir ve kullanıcı konumunda bulunan her yaşta ve farklı fiziksel durumdaki bireylerin ihtiyaçlarını gözetmek durumundadır. Bu durumda evrensel veya kapsayıcı tasarım tanımları peyzaj mimarlığı disiplini için tasarım aşamasında kullanıcı ihtiyaçlarını belirleme alt başlığında yer almaktadır ki kullanıcı

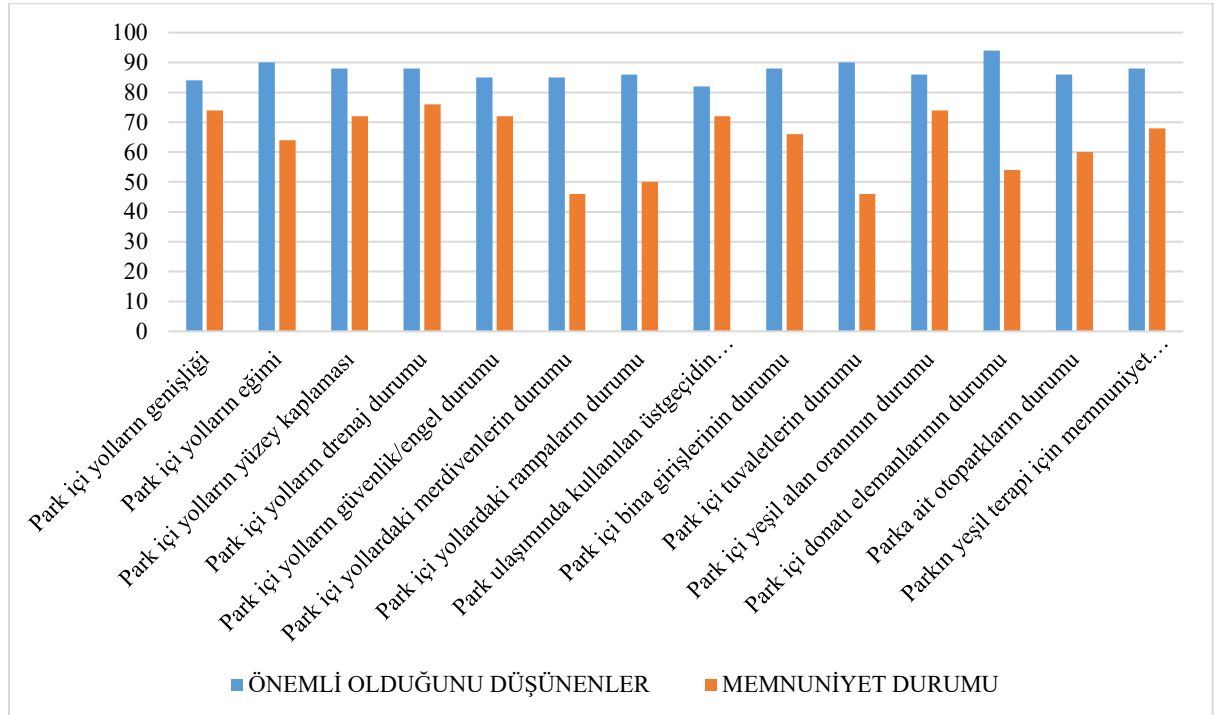
ihtiyaçları belirlemede kullanıcılar için yapılı çevrenin kullanılabilirlik boyutundan ziyade kullanılabilirliği de göz önünde bulundurulmalıdır. Peyzaj mimarlığı disiplinin amaçları arasında yer alan insan yararı, mutluluğu, sağlığı ve konforu kelimelerini değerlendirdiğimizde bu kelimelerin yerini bulması bazı soruları karşılayabilmesiyle de doğru orantı içerisinde. Alan tespitleri sonucunda erişilebilirlik kavramına en zıt düşen park donatılarının başında merdivenler gelmektedir. Merdivenler ölçüleri, yüzey kaplamaları, korkuluk gibi güvenlik ve destek ekipmanları gibi özellikler yönünden yetersiz ve eksiktir. Ana ve alternatif bağlantı yolları dahil hiçbir özelliğinde kullanılabilirlik ve erişilebilirlik kavramını karşılayamamaktadır. Diğer bir sorun ise köprülerde yer alan eğimlerin yaşlılar ve engelliler için standartlara uygun olmamasıdır. Çeşmeler, çöp kutuları, korkuluklar gibi kentsel donatılar da gerekli kullanım/güvenlik standartlarını sağlayamamaktadır.

Otopark alanlarında yaşlı ve engelli kişilerin ulaşımı tasarım hatalarından dolayı ciddi tehlikeler içermektedir, kaldırımda rampa bulunmamaktadır ve parklara yaya olarak ulaşım da kılavuz izlere, hissedilebilir yüzeylere rastlanmamıştır. Üst geçitlerde yer alan yaşlıların ve engelli bireylerin kullanabileceği asansörleri kullanmak için de mutlaka erişilebilir çözümler üretilmelidir, yol üzerinde olan merdiven altları baş kurtarma yüksekliğini karşılayamamaktadır ayrıca dar bir alanda yer alan yol güzergahı konumundaki kaldırımın da yan eğimi koruma bordürü ve genişliği açısından standartlara ters düşmektedir.

Park alanı daha çok yeşil terapi açısından olumlu özellikler sunmakla birlikte yaşlı kullanıcıların sadece %68 memnuniyetini çekmiştir. Parkta Betula alba gibi alerjen içeren bazı tehlike yaratabilecek bitki türleri mevcuttur. Park içi yollar üzerinde yer alan korkuluklarda ise dikenli bitkiler yer aldığı görülmüştür ve tutunarak yürüyen yaşlı bireyler, görme kısıtlılığı ve/ veya/ engeli olan kişiler, yürümekte zorluk çeken kişiler için tehlike arz ettiği tespit edilmiştir.

Park içerisinde yer alan taş köprü de herhangi bir kısıtlılığı olan bir birey için engel teşkil etmektedir. Aşağıdaki çizelge 3 de görülen anket sonuçlarına göre Japon parkına ait yaşlı kullanıcıların memnuniyet ve önem durumu yer almaktadır. Yaşlılar park içi merdivenlerden ve tuvaletlerden memnun değildir. Parkta yeterince donatı elemanı bulunmamaktadır. Park içi eğimlerde yüksek bulunmuştur. Yağışlı zamanlarda park içi drenaj ve yeşil alan miktarı ve durumu yaşlı kullanıcılar tarafından memnuniyet verici bulunmuştur.

Anket çalışmasında yer alan demografik durum sorgusunda bazı kullanıcıların medeni durumunda yaşlılık ve yaşlılık kaynaklı rahatsızlıkların olumsuz etkilerinden kaynaklı sorunlar tespit edilmiştir. Yaşlılarımızın ömürlerinin son deminde boşanma gibi kötü sonuçlarla karşılaşmaması için yaşlı çiftlerin birbirleriyle ilişkilerini güçlendirici pozitif etki sağlayıcı tasarımlara yer verilmemesi gerekmektedir.

Çizelge 3. Anket sonuçlarına göre Japon parkına ait yaşlı kullanıcıların memnuniyet ve önem durumu (tablo ve grafik olarak) (Orijinal, 2019)

Sorun	Memnuniyet ve Önem Durumu	Dağılım %
Park içi yolların genişliği	Memnuniyet durumu	74
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	84
Park içi yolların eğimi	Memnuniyet durumu	64
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	90
Park içi yolların yüzey kaplaması	Memnuniyet durumu	72
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	88
Park içi yolların drenaj durumu	Memnuniyet durumu	76
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	88
Park içi yolların güvenlik/engel durumu	Memnuniyet durumu	72
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	85
Park içi yollardaki merdivenlerin durumu	Memnuniyet durumu	46
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	85
Park içi yollardaki rampaların durumu	Memnuniyet durumu	50
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	86
Park ulaşımında kullanılan üstgeçidin durumu	Memnuniyet durumu	72
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	82
Park içi bina girişlerinin durumu	Memnuniyet durumu	66
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	88
Park içi tuvaletlerin durumu	Memnuniyet durumu	46
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	90
Park içi yeşil alan oranının durumu	Memnuniyet durumu	74
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	86
Park içi donatı elemanlarının durumu	Memnuniyet durumu	54
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	94
Parka ait otoparkların durumu	Memnuniyet durumu	60
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	86
Parkın yeşil terapi için memnuniyet durumu	Memnuniyet durumu	68
	Önemli olduğunu düşünenler (Puanlamada 10 üzerinden >5 verenler)	88

Yaşam boyunca hepimizin birer yaşlı adayı olduğu göz önüne alınarak yapılan tasarımlarda erişilebilirlik ile alakalı teknik standartlara, tasarımcılar tarafından mutlaka başvurulmalıdır.

Teşekkür

Bu makale 11-15 Eylül 2018 tarihlerinde Bakü Azerbaycan'da düzenlenen 2. Uluslararası Avrasya Tarım ve Doğa Bilimleri Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuş ve özet olarak yayımlanmıştır.

Kaynakça

- Anonim, (2018). Designing landscapes for older people. Web adresi: <https://www50.sensorytrust.org.uk/information/factsheets/age-friendly-landscape-1.html>
Erişim tarihi: 25.10.2018
- Anonim, (2019a.) The David G. Porter Memorial Japanese Garden. Web page: <https://www.uoguelph.ca/arboretum/collectionsandresearch/gardens> Erişim Tarihi: 28.01.2019

- Anonim, (2019a). Japon Parkı. Web adresi: <https://www.konyadakimekanlar.com/japon-kyoto-parki/>
Erişim tarihi: 28.01.2019
- Anonim, (2019b). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları, 2007-2017. Web adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1588 Erişim Tarihi: 29.01.2019.
- Bilir, N. (2004) Yaşlanan Toplum: Sağlıklı ve Başarılı Yaşlanma, HÜ GEBAM Yayını, Ankara.
- Bulut, Y., & Göktuğ, T.H. (2006). Sağlık bulma yönünde çevresel bir etken olarak iyileştirme bahçeleri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 9-15.
- Dil, M. (2004). İstanbul'un yeşil alan sisteminin planlama kriterleri açısından irdelenmesi, Yüksek lisans tezi, I.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü-İstanbul
- Diler, G. (2013). Toplu Konut ve Kentlerdeki Yeşil Dokunun İnsan Psikolojisi ile Etkileşimi. *Ekolojik Yapılar ve Yerleşimler Dergisi*. Web adresi: <http://www.ekoyapidergisi.org/238-toplu-konut-ve-kentlerdeki-yesil-dokunun-insan-psikolojisi-ile-etkilesimi.html> Erişim tarihi: 22.10.2018
- Gómez, E, Baur, J.W.R, Hill, E, & Georgiev, S. (2015) Urban Parks and Psychological Sense of Community, *Journal of Leisure Research*, 47:3, 388-398, DOI: 10.1080/00222216.2015.11950367
- Gökçe Kutsal Y (2005). Yaşlanan kadının sağlık sorunları. Yaşlanan Kadın Sempozyumu. 7 Mart 2005, HÜKSAM-H.Ü. GEBAM Web Adresi: <http://www.gebam.hacettepe.edu.tr/yayinlar/yaslanankadin.pdf> Erişim Tarihi: 22.10.2018
- Ho, Po & Ying, A. (2001). Creating a supportive environment for elderly with chronic illness. Web adresi: <https://www.elderlycommission.gov.hk/en/library/pdf/amy-ho.pdf> Healthy Ageing Convention on May 19, 2001, Hong Kong. Erişim tarihi: 25.10.2018
- İmamoğlu, V. (2015). İleri yaşlardaki Türklerin Yaşam Çevreleri ve Daha İyi Bir Yaşam İçin Öneriler, *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, METU JFA*, 1(32:1): 105-119.
- Kahya, N.C., Zorlu, T., Özgen, S., Sarı, R.M., Şen, D.E. & Sağsöz, A. (2009). Psychological effects of physical deficiencies in the residences on elderly persons: A case study in Trabzon Old Person' Home in Turkey. *Applied Ergonomics*,40:840-851.
- Kalınkara, V (2010). Yaşlı bireyler için yaşam çevresinin ergonomik tasarımı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi / Elderly Issues Research Journal*, 2010(1):54-64
- Miran, B. (2003). Temel İstatistik Ege Üniversitesi Basımevi ISBN 975-9308800 Bornova İzmir.
- Oğuz B. Tufan M. Gökgöz G. & Aslan D. (2016). 18-24 Mart Ulusal Yaşlılar Haftası. HÜTF Halk Sağlığı AD Toplum İçin Bilgilendirme Serisi-[İnternet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/> Erişim tarihi: 30.5.2016.
- Özdemir, A. (2017). Kuşaklar Arası Etkileşim: "Aktif Park" Web adresi: <http://www.arkitera.com/gorus/1017/kusaklar-arasi-etkilesim--aktif-park> Erişim tarihi: 22.10.2018
- Özgüner, H. (2004). Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri: A, Sayı: 2, Yıl: 2004, ISSN: 1302-7085, Sayfa: 97-107*
- Pouya, S, Bayramoğlu E. & Demirel Ö. (2015). Şifa Bahçesi Tasarım Yöntemlerinin Araştırılması. *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi*, 2015, 15 (1): 15-25
- Polat, A.T, Güngör, S. & Kaklık, N. (2010). Kyoto Japanese Garden in Konya, Turkey; The Design Principles of Japanese Gardens. *Prostor*, 18 (2(40)), 438-451. Retrieved from <https://hrcak.srce.hr/62883>
- Soygüden, A., & Cerit, E. (2015). Yaşlılar İçin Egzersiz Uygulamalarının Önemi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Yıl 8, Sayı 1, Haziran 2015*
- Uslu, A., & Shakouri, N. (2014). Kentsel Peyzajda Engelli/Yaşlı Birey İçin Bağımsız Hareket Olanakları ve Evrensel Tasarım Kavramı.
- Xu, Y. (2017). New Concept of Aging Care Architecture Landscape Design Based on Sustainable Development Materials Science, Energy Technology, and Power Engineering I AIP Conf. Proc. 1839, 020126-1-020126-5; doi: 10.1063/1.4982491
- Yemenici, N., K. (2019). İstatistik II. Örneklem Dağılımları ve Merkezi Limit Teoremi http://www.buders.com/UNIVERSITE/Universite_Dersleri/olasilik/orneklem_dagilimleri_ve_merkezi_limit_toremi.pdf Erişim tarihi: 30.01.2019